

REHABILITATIE DOOR EDUCATIE

ONDERZOEK NAAR EEN BEGELEID LEREN-PROGRAMMA
VOOR
MENSEN MET PSYCHIATRISCHE PROBLEMATIEK

Lies Korevaar

Rehabilitatie door educatie
Onderzoek naar een Begeleid Leren-Programma
voor mensen met psychiatrische problematiek
Lies Korevaar

ISBN 90 6665 727 8
NUR 875

© 2005 B.V. Uitgeverij SWP Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij het besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot Uitgeverij SWP (Postbus 257, 1000 AG Amsterdam) te wenden.

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	1
1.1	Introductie	1
1.2	Het Begeleid Leren-programma	2
1.3	Het evaluatieonderzoek	3
1.4	Opbouw van het proefschrift	4

DEEL I BEGELEID LEREN: EEN LITERATUURSTUDIE

2	Begeleid Leren in perspectief	7
2.1	Inleiding	7
2.2	Psychiatrie en leren	7
2.3	Onderwijs en studenten met psychiatrische problematiek	8
2.4	Wet- en regelgeving	10
2.5	Relatie met arbeid	11
2.6	Leren en herstel	13
2.7	Belemmeringen	13
2.7.1	<i>Externe belemmeringen</i>	13
2.7.2	<i>Interne belemmeringen</i>	14
2.8	Samenvatting en conclusies	16
3	Vormen van Begeleid Leren	17
3.1	Inleiding	17
3.2	Begripsbepaling en verschijningsvormen	17
3.3	Begeleid Leren in de praktijk	19
3.4	Slotopmerkingen	22
4	Onderzoek naar Begeleid Leren-programma's	25
4.1	Inleiding	25
4.2	De deelnemers: selectiecriteria en kenmerken	25
4.2.1	<i>De selectiecriteria</i>	25
4.2.2	<i>Kenmerken</i>	27
4.3	Uitkomsten van Begeleid Leren-programma's	29
4.4	De mate van deelname en de invloed van het uitvallen uit een Begeleid Leren-programma op het functioneren van de deelnemers	31
4.4.1	<i>De mate van deelname</i>	31

4.4.2	<i>De invloed van het uitvallen uit een Begeleid Leren-programma op het functioneren van de deelnemers</i>	31
4.5	Conclusies	32

DEEL II HET BEGELEID LEREN-PROGRAMMA

5	Het Rotterdamse Begeleid Leren-programma	37
5.1	Inleiding	37
5.2	Het Supported Education-programma van het Center for Psychiatric Rehabilitation	
5.1.1	<i>Het conceptueel raamwerk</i>	37
5.1.2	<i>Het 'Choose-Get-Keep'-model</i>	39
5.1.2.1	<i>De fase van het kiezen</i>	39
5.1.2.2	<i>De fase van het verkrijgen</i>	40
5.1.2.3	<i>De fase van het behouden</i>	41
5.2	Het Regionaal Opleidingscentrum Zadkine	42
5.2.1	<i>Het Zadkine Service Centrum</i>	43
5.2.2	<i>De GOAL-opleiding</i>	43
5.3	Begripsomschrijving	44
5.4	Het Rotterdamse Begeleid Leren-project	45
5.4.1	<i>Organisatie en start van het project</i>	45
5.4.2	<i>Doelstellingen</i>	46
5.4.3	<i>Werving en selectie</i>	46
5.4.4	<i>Aanpassingen</i>	46
5.4.5	<i>De toelidingscursus Impuls</i>	47
5.4.6	<i>Het Steunpunt</i>	48
5.5	Samenvatting	48
6	De onderzoeksoepzet	51
6.1	Inleiding	51
6.2	Deelonderzoek I: de Impulscursus	51
6.3	Deelonderzoek II: het volgen van een reguliere opleiding	52
6.4	Deelonderzoek III: het individuele proces	52
6.5	Duur van het onderzoek	53
6.6	De onderzoeksinstrumenten	53
6.7	Meetmomenten	55
6.8	Dataverwerking en analyse	56
6.8.1	<i>Kwantitatief deel</i>	56
6.8.2	<i>Kwalitatief deel</i>	56

6.9	De rol van de onderzoeker	57
7	De deelnemers	61
7.1	Inleiding	61
7.2	Onderzoeksopzet	61
7.3	Werving en selectie van de deelnemers	62
7.3.1	<i>Werving</i>	62
7.3.2	<i>Verwijzers</i>	62
7.3.3	<i>Selectie</i>	63
7.4	Beschrijving van de sociodemografische en klinische kenmerken	64
7.5	Redenen om een opleiding te beginnen	65
7.6	Verwachte belemmeringen	66
7.7	Afgevallen deelnemers naar aanleiding van de aanmeldingsgesprekken	67
7.8	Niet-gestarte deelnemers	67
7.9	Vergelijking met subpopulaties psychiatrische patiënten in de regio Rijnmond	68
7.10	Vergelijking met deelnemers aan Begeleid Leren-programma's in de Verenigde Staten	69
7.11	Vergelijking met deelnemers aan andere IRB-programma's	70
7.12	Vergelijking met deelnemers arbeidsrehabilitatie-programma's en bezoekers van dagbestedingscentra	70
7.13	Samenvatting en conclusies	71
DEEL III	KIEZEN & VERKRIJGEN	
8	Kiezen & verkrijgen: de Impulscursus	73
8.1	Inleiding	73
8.2	Kiezen van een opleiding	73
8.3	Doelformulering	73
8.4	Verkrijgen van een opleiding	74
8.5	Bijdrage Impulscursus aan het kiezen en verkrijgen van een opleiding	75
8.6	De beoogde neveneffecten	76
8.6.1	<i>De zelfwaardering</i>	76
8.6.2	<i>De kwaliteit van leven</i>	76
8.6.3	<i>De klachten</i>	77
8.7	De deelname	77

8.7.1	<i>Afronding Impulscursus</i>	78
8.7.2	<i>Het aantal bijgewoonde cursusdagen</i>	78
8.8	De onbeoogde neveneffecten: voortijdige uitval en de gevolgen daarvan voor het psychisch en sociaal functioneren	79
8.8.1	<i>De reden van uitval</i>	79
8.8.2	<i>Vergelijking tussen “afroenders” en “uitvallers”</i>	79
8.8.3	<i>De gevolgen van de uitval</i>	80
8.9	De waardering van de Impulscursus	80
8.9.1	<i>De waardering door de deelnemers</i>	81
8.9.2	<i>De waardering door de docenten</i>	83
8.10	Samenvatting en conclusies	84

DEEL IV BEHOUDEN

9	Ervaringen met studeren	89
9.1	Inleiding	89
9.2	De respondenten	89
9.3	Verloop van het onderzoek: de vragenlijsten en de interviews	90
9.4	Belang van de opleiding voor de deelnemer	91
9.5	Succes	92
9.5.1	<i>School (de theorie)</i>	92
9.5.2	<i>Stage (de praktijk)</i>	94
9.6	Tevredenheid	95
9.6.1	<i>De opleiding</i>	95
9.6.2	<i>Betekenis opleiding</i>	95
9.6.3	<i>Alternatief</i>	97
9.6.4	<i>De studentrol</i>	97
9.6.5	<i>Oordeel omgeving</i>	99
9.7	Belemmeringen en knelpunten	101
9.7.1	<i>De studie</i>	101
9.7.2	<i>De ziekte</i>	106
9.7.3	<i>Dagelijks leven</i>	106
9.8	Samenvatting en conclusies	107
10	Succesvol studeren met steun	109
10.1	Inleiding	109
10.2	De respondenten	109
10.3	Het hoofdeffect: het volhouden van de opleiding	110
10.3.1	<i>Gedurende een studiejaar volgen van een reguliere opleiding</i>	110

10.3.2	<i>Overgaan of diplomering</i>	110
10.4	De beoogde neveneffecten	110
10.4.1	<i>De zelfwaardering</i>	111
10.4.2	<i>De kwaliteit van leven</i>	111
10.4.3	<i>De klachten</i>	112
10.5	Onbeoogde neveneffecten: de invloed van het voortijdig stoppen met de opleiding	112
10.6	Hulp en steun	113
10.6.1	<i>Begeleiding door het Steunpunt</i>	113
10.6.2	<i>Informele steungevers</i>	120
10.6.3	<i>Professionele begeleiders</i>	120
10.6.4	<i>De hoeveelheid hulp en steun die de deelnemers ontvangen</i>	121
10.6.5	<i>Het inschakelen van hulp en steun</i>	122
10.7	Samenvatting en conclusies	122

DEEL V KIEZEN-VERKRIJGEN-BEHOUDEN

11	Het individuele studieproces	127
11.1	Inleiding	127
11.2	De selectie van de cases	127
11.3	Uitwerking per casus: Casper	128
11.4	Case-analyse Casper	133
11.5	Uitwerking per casus: Debby	135
11.6	Case-analyse Debby	141
11.7	Vergelijking tussen de cases	142
11.8	Samenvatting en conclusies	144

DEEL VI SLOTBESCHOUWING

12	Samenvatting bevindingen, bespreking en aanbevelingen	149
12.1	Inleiding	149
12.2	De deelnemers	149
12.3	Kiezen en verkrijgen	150
12.3.1	<i>Kiezen</i>	150
12.3.2	<i>Verkrijgen</i>	153
12.4	Behouden	154
12.5	Het Begeleid Leren-programma als geheel	155
12.6	Aanbevelingen voor verbeteringen van het programma	158
12.7	Suggesties voor vervolgactiviteiten (praktijk en onderzoek)	161

LITERATUUR	165
BIJLAGEN	221
Bijlage 1: Protocol selectiegesprek	
Bijlage 2: Persoonlijke gegevens deelnemer	
Bijlage 3: Informatie over het onderzoek	
Bijlage 4: Vragenlijsten in het onderzoek	
Bijlage 5: Evaluatieformulier Impulscursus	
Bijlage 6: Semi-gestructureerde groepsinterviews	
Bijlage 7: Topiclijst deelnemers Steunpunt / Externe ondersteuning	
Bijlage 8: Topiclijst begeleider Steunpunt / Externe ondersteuning	
Bijlage 9: Semi-gestructureerd interview afvallers	
Bijlage 10: Vergelijking met subpopulaties psychiatrische patiënten in de regio Rijnmond	
Bijlage 11: Vergelijking met deelnemers aan Begeleid Leren-projecten in de Verenigde Staten	
Bijlage 12: Vergelijking met deelnemers aan andere IRB-programma's	
Bijlage 13: Vergelijking met deelnemers aan arbeidsrehabilitatie-programma's en bezoekers van dagbestedingscentra	
Bijlage 14: Uitwerking cases Arjan, Bianca en Evert	
SAMENVATTING	223
SUMMARY	229
DANKWOORD	237
CURRICULUM VITAE	239